

I dette kapitel skal du lære om flere redskaber, som kan anvendes til analyse af især fiktive tekster, men også til faktatekster som fiktioniserer, fx reklamer og dokumentarfilm. Kapitlet bygger oven på de begreber, du kan læse om i kapitel 3.

Det tematiske omdrejningspunkt er hjemstavne. I kapitlet kan du se eksempler på, at mange fortællinger knyttes til et sted, og du kan lære, hvad der i et litterært eller mediemæssigt perspektiv skal til, før man kan tale om et **'sted'**: **placering, fysisk lokalitet og menneskelig relation**. De analytiske begreber, du skal have styr på, handler om, hvordan en fortæller formgiver en tekst. Det gælder tekstens fremstillingsformer: **beskrivelse, beretning, dialog og fortællerkommentar**. Du skal også se, hvordan disse begreber kan bidrage til analysen og den samlede fortolkning af en tekst. Disse begreber betyder nemlig noget for, hvordan vi oplever en teksts tempo: **panoramisk** med højt fortælletempo eller **scenisk** med lavere fortælletempo. Endelig skal du lære om tekstens **komposition**, dvs. hvilke måder en tekst kan være bygget op på.

Det, du lærer i kapitlet her, giver dig begreber til en grundlæggende **litterær metode** til at analysere både fiktive (fortællende og lyriske) tekster og faktatekster.

At have hjemme et sted

Globaliseringen er over os. Sociologer skriver om, at rummet og tiden ophæves, fordi vi i kraft af de digitale teknologier kan kommunikere og 'være til stede' over hele verden til enhver tid. En konsekvens kan være, at vi bliver rodløse, og at vores identitet flyder, fordi vi ikke længere er så rodfæstede i vores egen kultur. Vi møder hele tiden andre kulturer, gennem rejser, migration og medier, og vi kan tilsyneladende bare vende den kendte kultur ryggen og vælge én anden. Disse vilkår er én side af det at være et moderne menneske.

På den anden side er det også et vilkår ved det at være menneske, at vi med vores krop altid befinder os et bestemt sted, og det er stadig sådan, at de fleste føler sig mere knyttet til et eller få steder. Vi føler, vi har hjemme et sted. Det hænger sammen med, at de fleste af os vokser op et bestemt sted, med tætte relationer til bestemte mennesker, med et sprog, vi lærer bedre end andre. Allerede fra barndommen af er vi optaget af, hvor vi hører hjemme. Den lidt barnlige leg, hvor man på et postkort skriver sin adresse i universet, er et udtryk for dette fundamentale behov for et tilhørsforhold:

'Hedvig Caroline Andersen, Margot Nyholms Vej 19, 3220 Tisvildeleje, Danmark, Europa, Jorden, Mælkevejen, Universet'. Vi er så små i det store rum, og måske derfor har vi behov for at være forankrede et helt konkret sted på et bestemt nummer på gaden; et ønske om at skrive sit eget lille sted ind i den store verden. Det meste af vores dagligdag indgår vi da også i velkendte sammenhænge. Vi omgås de samme mennesker, vi ser de samme steder, og vi følger de samme rutiner og tidsmønstre. I fysisk forstand er de flestes hverdagsverden knyttet til et nogenlunde afgrænset sted. Det er sådanne steder, dette kapitel handler om. Vi kalder det en *hjemstavn*.

Hjemstavnen er ikke et velafgrænset begreb. Oprindeligt er hjemstavnen den egn, hvorfra ens slægt stammer, og hvor man selv er født og vokset op. På den måde var hjemstavnen noget, der hørte til landbrugssamfundet med dets faste, traditionelle sociale strukturer. Følger vi den definition, er der efterhånden ikke mange, der har en hjemstavn, for det er de færreste, hvis slægt i generationer har været knyttet til det samme sted.

Frederik Vermehren: *En jysk fårehyrde på heden* (1855). Her repræsenteres hjemstavnen i landbrugssamfundet: Den gamle mand på heden har levet sit liv i pagt med den store natur.

Hjemstavn kan også defineres som det sted, hvor man føler sig hjemme, og som man er særligt forbundet til. Det kan være det sted, man er født og vokset op, men det behøver ikke at være det. I det moderne samfund flytter vi os, og mange mennesker har fundet en ny hjemstavn. Det kan være på landet eller i byen, i storbyen eller provinsen. Hjemstavnen med dens mennesker, steder og sprog præger på godt og ondt vores personlighed dybt. Derfor er den interessant at beskæftige sig med.

De seneste år har mange interesseret sig for netop *steder* i litteraturen. I fiktionen er et sted ikke 'kun' en scene, hvor en læseværdig historie udspiller sig – stedet kan næsten indtage en hovedrolle, fordi det har indflydelse på hovedpersonens samhørighed med eller oprør mod et steds miljø. På denne måde bliver stedet en medspiller og – oftest – en modspiller i personernes historie.

Autofiktion om hjemstavnen

Interessen for steder i litteraturen kan ses i lyset af de seneste års fokus på *autofiktion* (læs mere om autofiktion side 55), fx romaner, hvor der er navneidentitet mellem forfatter, fortæller og hovedperson, dvs. at der sker en fiktionalisering af forfatterens identitet. Flere bøger er således blevet udgivet med genrebetegnelsen 'roman', samtidig med at der henvises til virkelige, navngivne personer. En sådan roman trækker på forfatterens eget levede liv og dermed det geografiske sted, som har spillet en afgørende rolle for ham eller hende. Et par af de forfattere, som du skal arbejde med i dette kapitel, er en del af den autofiktive tendens i nyere litteratur, fx Amalie Laulund Trudsøe og Erling Jepsen. Det autofiktive ses også i nyere dokumentarfilm med fokus på det personlige liv, fx når en instruktør undersøger sin families og sin egen historie gennem kameranlinsen. Det kan du læse mere om i kapitel 10, hvor der er fokus på en personlig dokumentarfilm.

Tjekspørgsmål

1. Hvorfor føler langt de fleste mennesker, at de har hjemme ét sted?
2. Nævn mindst to måder, som man kan definere ordet 'hjemstavn' på.
3. Hvad er autofiktion?

Steder betyder noget. Hvad et sted betyder, afhænger af, hvilket forhold vi har til det enkelte sted. Når man analyserer litteratur, kan man inddrage en definition af stedsbegrebet, som bl.a. litteraturprofessor Anne-Marie Mai har henvist til. Ifølge denne definition skal tre elementer kunne udpeges, før man kan tale om noget som et 'sted'.

Sted og litteratur

Et sted i litteraturen er:

1. En *placering* – en geografisk beliggenhed, som man kan udpege på et kort, og som måske har et navn. Placeringen besvarer spørgsmålet 'hvor?'.
2. En fysisk udformning af en *lokalitet*. Det er de huse, veje, fortove, træer og buske, skulpturer, bænke osv., der udgør fx et bytorv. Her kan man undersøge, hvordan stedet beskrives. I en tekst bruges ofte konkrete substantiver i kombination med adjektiver og sanser (syns-, høre-, lugte- og følesansen), som bringer læserens billeddannelse på vej.
3. En *relation til stedet*, som er stærkt subjektiv, da der er tale om en personlig og følelsesmæssig forbindelse, som man får til et sted gennem erfaringer, sansninger og erindringer. Dette kan på baggrund af en analyse af teksten formuleres med et abstrakt substantiv, fx sorg, melankoli, glæde.

Et sted består dermed af en placering, en fysisk lokalitet og menneskers møde med stedet. Mennesker skal altså knytte en følelse eller oplevelse til stedet, før der ifølge teorien er tale om et sted.

En problematisk hjemstavn

Man kan finde tekster, som beskriver hjemstaven positivt. Et meget berømt eksempel kunne være den berejste og internationalt orienterede H.C. Andersen, der betragter hele Danmark som sin hjemstavn i digtet "Danmark, mit fædreland" (1850):

I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme,
Der har jeg Rod, derfra min Verden gaar
Du danske Sprog, Du er min Moders Stemme,
Så sødt velsignet Du mit Hjerte naar.
Du danske friske Strand,
Hvor Oldtids Kjæmpegrave
Staae mellem Æblegaard og Humlehavn,
Dig elsker jeg! – Danmark, mit Fædreland!

Digtets første strofe beskriver en *placering*, Danmark, en *lokalitet* med strand, oldtidshøje og æblehaver, og endelig er der en *relation til stedet* i form af en stærk kærlighed, bl.a. udtrykt i familiemetaforerne om fædrelandet og sproget, der lyder som mors stemme. Digtets metaforer viser, at relationen stammer fra barndommen og har samme styrke som barnets afhængighed af sine forældre. Selvom digtet er idyllisk og smertefrit, er det skrevet på baggrund af en konflikt, nemlig den 1. Slesvigske Krig 1848-50 mellem Det Tyske Forbund og Danmark. De idylliske tekster om hjemstavnen er i mindretal, for hvis man er i harmoni med sit miljø, er der ikke rigtig noget at skrive om. Derfor ser man tit, at der er mislyde i oplevelsen af hjemstavnen. Det kan enten være, at miljøet og dets personer opfattes negativt og konfliktfyldt, eller det kan være, at hjemstavnen nostalgisk beskrives som et tabt land.

Et eksempel på en bog, der favner både den positive og den negative oplevelse af hjemstavnen, er *Koordinater* af Amalie Laulund Trudsøe (2013). Allerede titlen leder tankerne hen på et kort, og det er netop bogens tanke, at de 60 kortprosatekster i bogen viser et gadenavn i København, dvs. en geografisk placering. Hver gade knytter sig til en erindring, som handler om alt fra glæde til kærestesorger. Her er det teksten "Gammel Kongevej":

Her træder grusomheden ind i verden. For første gang er en mand maskeret. For første gang bærer en mand et våben, som ikke er ord eller handling. Det er af metal, og det holdes op for min tinding. Så står livet på en femmetervippe i Frederiksberg Svømmehal og gisper, og livet ligger på bunden af en brønd og brøler, og livet er ude af mine hænder i dette nu. Da en taske i et langt sekund skifter ejer, glider fra skulderen og forsvinder af syne, bliver livet mit igen. Efterfølgende virker det styret af andre magter: som om det er badet i et fremmed lys. Man har taget byen fra mig med den angst. Jeg lider et frygteligt afsavn, jeg flæber på en ny måde, jeg er taget til fange i København, hvis gader ikke længere er farbare.

9.1: "Gammel Kongevej"

1. I hvor høj grad lever kortprosastykket op til definitionen af et litterært sted (se boksen ovenfor)?
2. Find billedsprog i teksten, og forklar, hvordan det skal forstås.
3. Hvordan farver den personlige relation jegets oplevelse af stedet Gammel Kongevej?

9.2: Skriveøvelse: Mit eget sted

1. Gå ud og tag et billede af noget, du forbinder med din hjemstavn – et skilt, et hul i asfalten, en butiksrude, en bus, en park, en café ... Brug billedet som udgangspunkt for at skrive om et sted, som du selv har en relation til: Tænk på en oplevelse, et møde, et menneske eller en sansning, som du forbinder med det, du har fotograferet.
2. Skriv om dette sted med en jegfortæller. Brug nogle af de nedenstående formuleringer, som Amalie Laulund Trudsøe bruger i sin tekst. Skriv fx:

Her træder ... ind i verden

For første gang ...

Så ...

Efterfølgende virker det ...

Jeg ...

3. Læs op for din gruppe, og vis dit billede, som passer til.

9.3: Er det sådan i Jylland?

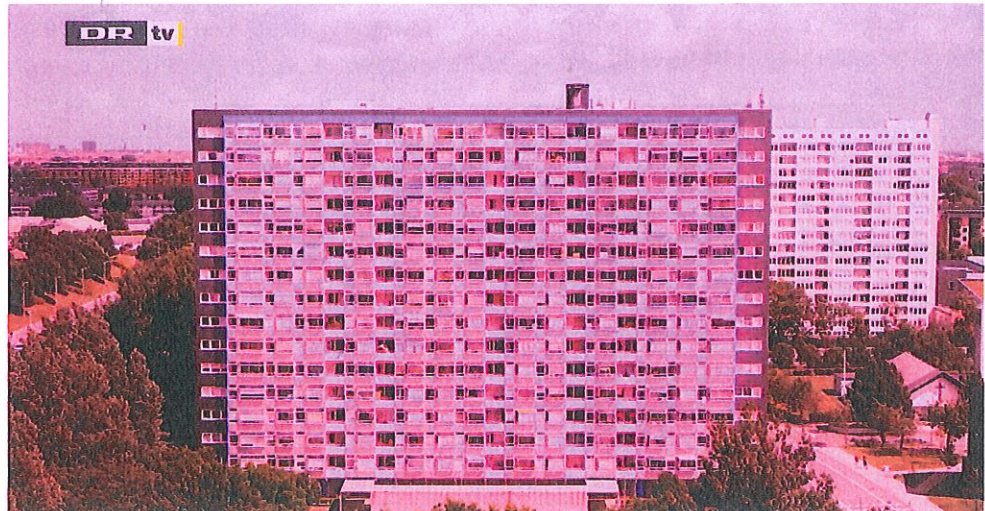
Hvordan kan man karakterisere Jylland? Christina Hagen giver et bud i teksten "Jylland forever" i bogen *Jungle* (2017). Teksten starter sådan her:

Nogen har kastet sig ud foran toget på Skanderborg Station. Sådan er det i Jylland. Her er som sådan ikke noget at leve for, vi ser alting helt klart. Vi kan ikke gå i Illum og Birger Christensen*, den manglende mening er smurt ud over alting. Vi går i hvide piratbukser ved Himmelbjerget og spiser os fede i knækpølser og drømmekager. Jylland er ætsende smuk. At køre rundt i Lemvig kl. 17.00 og finde en grillbar, der lugter af pølsemix og folk i arbejdstøj. (...)

**Birger Christensen: en luksus butik i København, der sælger tøj, pelse og indretningsting*

1. Tal sammen i par om, hvilke sanser og hvilke følelser der knyttes til Jylland i teksten.
2. Hvilket billede får man af Jylland, når man læser Christina Hagens tekst?
3. Skriveøvelse: Skriv et kort blog-svar til Christina Hagen. Du skal argumentere for, at der er "noget at leve for" i Jylland!

Tv-serien *Prinsesser fra blokken* sendt på DR3 (2016) sætter fokus på den københavnske vestegn og den rå boligblok som hjemstavn for en gruppe piger. Serien viser bl.a. pigernes særlige sæt af værdier og skønhedsideal: "Sådan er det i vores stamme", som en af dem udtaler i seriens titelsekvens. Billedet er colorgradet i en lyserød tone, måske for at understrege ordet "prinsesser" i seriens titel. Serien slog alle streaming-rekorder hos DR i 2016.

Der er så dejligt ude på landet

"Der var så dejligt ude på landet", lyder den berømte indledning til H.C. Andersens eventyr "Den grimme Ælling" (1843). Den sætning går igen som intertekstuel reference i meget moderne litteratur. Henvisningen fungerer ofte ironisk, for livet på landet kan være barsk. Ligesom den lille, grimme svaneunge får tæsk i andegården, fordi den er anderledes, beskriver mange forfattere de små samfund på landet som klaustrofobiske og socialt kontrollerende. Man kan alt for nemt komme til at skille sig ud, fordi normerne for, hvad der er normalt, er så snævre. Fordi det er hårdt at falde uden for rammen i de små samfund, undertrykkes konflikter, idet man forsøger at bevare den pæne facade. Lige til den dag hvor det hele krakelerer, fordi problemerne ikke kan holdes nede. Dette skal du se eksempler på om lidt, men først skal du have et overblik over teksters *fremstillingsformer*.

I undersøgelsen af litteraturens steder er det en god ide at have styr på den måde, fortællere i prosa bruger forskellige fremstillingsformer på. Nogle gange gives der et overblik over fortællingens sted, sådan at læseren introduceres for mange elementer på få linjer. Andre gange dvæler fortælleren ved detaljer, fordi de har betydning for tekstens problemstilling. Og endelig er dialogen særligt vigtig at være opmærksom på, hvis man vil prøve at lytte efter sprækkerne i den pæne overflade, så man kan høre spændingerne under forsøget på at opretholde facaden.

Fremstillingsformer

I en litterær analyse er det vigtigt at undersøge, på hvilken måde fortælleren organiserer fortællingen og lægger den frem for læseren. Dette kaldes for tekstens **fremstillingsform**. En fortæller kan fremstille begivenhederne i en tekst på flere forskellige måder. Ofte vil flere fremstillingsformer være til stede i teksten, og så gælder det om at afgøre, hvilken effekt den valgte fremstillingsform har på det givne sted i fortællingen.

Fremstillingsformen **beretning** findes i tekster, der gengiver et forløb af handlinger, kronologisk eller med spring i tid. Fortælleren vælger de handlinger – først skete a, så b og så c – som skal lægges frem for læseren. Dette giver læseren en **panoramisk tidsoplevelse**. Du kender sikkert dette fra mange film, hvor en række korte scener viser et længere tidsforløb. I filmen *20th Century Women* (2016, på dansk *Alletiders kvinder*) føler moren, at hendes teenagesøn glider fra hende. Man hører hendes voiceover, mens hun tænker tilbage på sønnens livsforløb fra baby til teenager. Imens ses i hurtigt tempo en række indstillinger med totalbilleder af stjernehimlen, byen og nedslag i drengens liv: "Da du blev født, fortalte jeg dig, at livet var meget stort og ukendt (...) Men nu er vi i 1979, og intet giver mening". De hurtige indstillinger giver, sammen med morens stemme, følelsen af en sammenpresset, panoramisk tidsoplevelse. På denne måde kan fortælleren organisere et hurtigt overblik over handlingens tid. Som læser og seer oplever vi derfor fremstillingsformen beretning som en fortælling med et højt og **dynamisk fortælletempo**. I *20th Century Woman* giver det mening at presse de første ca. 16 år af drengens liv sammen til et kort øjeblik, fordi konflikten for moren først opstår, da han bliver teenager. Herefter er seeren klar til at fordybe sig i scener, der viser denne konflikt.

Hvis handlingsforløbet sættes i stå for at fokusere på en person, en ting eller et sted, er der tale om **beskrivelse**. Her tvinger fortælleren læseren til at beskæftige sig med det karakteristiske ved fx en persons ydre eller indre egenskaber eller ved en bestemt lokalitet. Man kan genkende beskrivelsen på de karakteriserende detaljer, fx bruges der ofte adjektiver i beskrivelser. Dette giver læseren en **scenisk tidsoplevelse**. Beskrivelsen kan bevirke, at fortællertiden og den fortalte tid bliver ens, dvs. at fortællertiden bevæger sig fremad samtidig med den fortalte tid (læs om forfatter, fortæller og synsvinkel side 65). Det er også muligt, at fortællertiden kan være længere end den fortalte tid, som hvis man i en film ser noget i slowmotion. Her zoomer fortælleren ind på scener og beskriver dem, mens de foregår. For læseren har

fremstillingsformen beskrivelse den effekt, at fortælletempoet falder eller endda sætter den fortalte tid helt i stå. '

Som regel består en tekst – og en film – af en blanding af beretning og beskrivelse. I beretningen panorerer vi som læsere – eller seere – hurtigt hen over en række handlinger i hovedpersonens liv. I denne panoramiske tidsoplevelse får vi forudsætningerne for det, som skal ske. Herefter zoomer vi ind på en person, en situation, et vendepunkt, som udgør fortællingens kerne. Her bruges ofte beskrivelse, og vi får en scenisk tidsoplevelse.

I en **fortællerkommentar** reflekterer fortælleren over en situation, personerne eller hele teksten. I nogle tekster står fortælleren tydeligt frem med en vurdering af fx en person eller en situation. Det ses oftest i ældre tekster, hvor fortælleren har en moraliserende pointe at give læseren. I den arbejdersolidariske roman *Pelle Erobreren* (1906-1910), skrevet af Martin Andersen Nexø, står der: "alt hvad der rugede af ondt og ulykke over fattigmands liv kom svævende deroppefra". Her giver fortælleren (og forfatteren Nexø) tydeligt sin holdning til kende: Den fattige arbejder undertrykkes af magthaverne, som i konkret og abstrakt forstand befinder sig 'oppe' i forhold til arbejderne.

Når en tekst indeholder replikker, er der tale om **dialog** som fremstillingsform. Her lader fortælleren personerne tage ordet, som regel for at vise, hvordan de er, eller for at dramatisere fortællingen. Dialog er knyttet til den sceniske fremstillingsform.

Tre former for dialog i tekster

Når de fiktive personer taler sammen i teksten, kan dialogen optræde på tre forskellige måder: *direkte tale*, *indirekte tale* og *dækket direkte tale*. Her får du eksempler fra romanen *Hjertets dannelse* af Erling Jepsen (2015), som du kan arbejde med i dette kapitel. Romanen foregår i den fiktive, sønderjyske by Bramstrup, en lille by tæt på den tyske grænse. Her følger læseren forskellige personer, bl.a. Birthe og Gunner, som ejer den lokale kro. Deres unge datter Kirstine møder den historiestuderende Christian på kroen, mens han er i byen for at skrive på sit speciale. Det viser sig, at Birthe og Gunner bærer på en gammel hemmelighed ... og da Kirstine og Christian dukker op på kroen for at udspørge dem om denne hemmelighed, ses forskellige former for dialog.

Direkte tale: "Kirstine og Christian er på vej herhen", sagde han. "Måske skulle du gå ud på badeværelset så længe". Her gengives direkte, hvad kroejeren Gunner siger til sin kone Birthe. Direkte tale markeres ofte med anførselstegn og inkvit, som er en betegnelse for den sætning,

der anfører, hvem der taler ('sagde han'). Dialogen overlades således til en af de fiktive personer.

Indirekte tale: Kirstine og Christian er nu ankommet til kroen. Her kan vi læse i teksten: *Kirstine fortalte, hvordan Christian havde fået lov til at se i kirkebøgerne og på den måde fundet frem til uregelmæssigheder. Gunner mumlede, at sådan noget ville den gamle præst aldrig være gået med til.* Her, i den indirekte tale, forsvinder anførselstegnene, og det sagte transformeres til en ledsætning. Ledsætningen markeres med konjunktionen 'at'. Læg også mærke til, at den grammatiske tid ændrer sig fra nutid (i direkte tale) til datid (i indirekte tale).

Dækket direkte tale (ofte bare kaldet 'dækning'): I teksten læser vi: *Og igen bad han Birthe om at gå ud på badeværelset, det var til hendes eget bedste. Så skulle han nok tale dem til fornuft, det ville ikke tage lang tid. I øvrigt var det ikke farligt. Selvfølgelig var det farligt; det var det altid, når hun skulle derud.*

Først viser sætningen "det var til hendes eget bedste", hvordan Gunner er: Han er bedrevidende og taler ned til sin kone. Herefter afslører sætningen "Selvfølgelig var det farligt" Birthes tanke, nemlig at hun ikke er enig med sin mand og måske heller ikke stoler på, at han kan tale deres datter til fornuft. Den efterfølgende sætning "det var det altid, når hun skulle derud" afslører i øvrigt, at Gunner ofte opfordrer sin kone til at gemme sig på badeværelset. Dækket direkte tale er en mellemform af den direkte og den indirekte tale, hvor en tredjepersonsfortæller gengiver replikken, men på en sådan måde, at man i gengivelsen hører den talendes egen tone eller eget ordvalg klinge med. Læg mærke til, at verbet også her ændrer sig fra nutid til datid. Hvis en længere passage (eller en hel tekst) består af dækket, direkte tale, afspejler det hovedpersonens tanker, sprog, ordvalg og væremåde. I så fald kaldes dette for en **indre monolog**.

9.4: Hjertets dannelse – hemmeligheder i hjemstavnen

Forfatteren Erling Jepsen er født og opvokset i Gram i Sønderjylland. I hans forfatterskab står Sønderjylland som hjemstavn centralt. Dette er også tilfældet i romanen *Hjertets dannelse* (2015). Læs romanuddraget i antologien. I arbejdsopgøvelserne herunder træner du både de grundlæggende tekstanalysebegreber fra kapitel 3 og begreberne fra dette kapitel.

1. Karakterisér kroen som sted. Hvilke følelser knytter henholdsvis Birthe og Gunner til kroen? Find citater i teksten, der kan understøtte din karakteristik.
2. Hvilken hemmelighed afsløres i teksten? Hvad fortæller denne hemmelighed om livet i den sønderjyske by Bramstrup i romanens fortid og nutid (romanens handling udspiller sig i 2004)?
3. Da Birthe går ud med det nyfødte barn, opsøger hun flere personer. Hvilket indtryk får vi af byens indbyggere gennem Birthes beretning?
4. Hvilken fortæller og hvilke synsvinkler har uddraget? Husk at dokumentere med citater i teksten, og konkluder på effekten heraf.
5. Find eksempler på fremstillingsformerne beretning, beskrivelse og dialog. Hvilken fremstillingsform dominerer i teksten? Hvad er effekten heraf på læseren?
6. Opstil et eller to modsætningspar, som kan fungere som tema for teksten – brug abstrakte substantiver. Hvis I mangler inspiration, kan I læse mere om Erling Jepsens typiske tematikker på forfatterweb.dk (brug UNI-login).

Romangenren

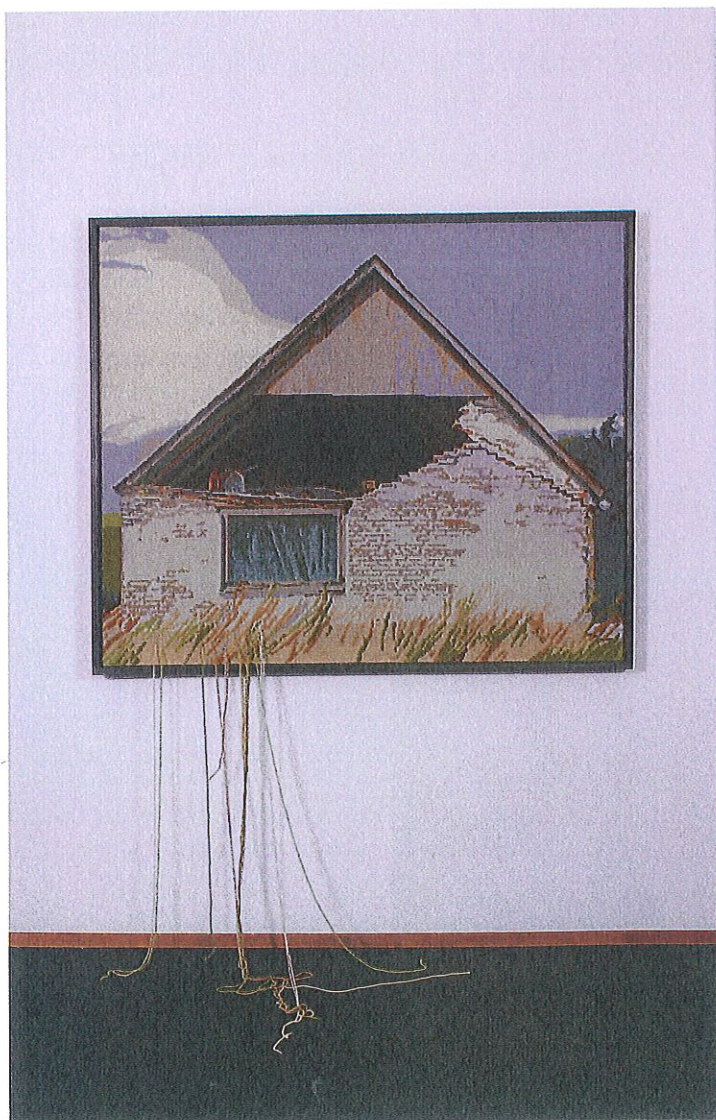
En roman er en længere, episk tekst. Som regel har den et større persongalleri, hvor der endda kan være flere hoved- og bipersoner. Romanen giver som regel plads til mere nuancerede personbeskrivelser. Tidsmæssigt kan en roman spænde over ganske korte forløb til over flere hundrede år. Der vil ofte ved siden af det centrale handlingsforløb være flere sideløbende bihandlingsforløb, og de kan udspille sig mange forskellige steder. Romanen er beslægtet med novellen, men romanen er karakteriseret ved at have et mere kompliceret handlingsforløb med flere vendepunkter, som knytter sig til tekstens centrale handling og konflikt.

9.5: Minutfilm

Arbejd sammen i grupper. I skal lave en kort reklamefilm for den sønderjyske by Bramstrup. Formålet er at lokke folk til at flytte til Bramstrup. Jeres optagelse må maks. vare ét minut. Skriv stikord til filmens handlinger, locations og speak. Jeres speak skal inddrage følgende sætning: 'Her ved vi, hvem naboen er' samt ordene 'blodpølse', 'kro' og 'grænse'.

Tip: Søg evt. inspiration ved at kigge på kampagnefilmen "Naturens Rige #pladspladsplads" fra Ringkøbing-Skjern Kommune. Find den på nettet, eller scan QR-koden.

Kunstneren Thomas Wolsing har i sit billedkunstprojekt *Marginale Monumenter* skildret det såkaldte Udkantsdanmark i en serie korsstingsbroderier. Billedet *House of Despair* stammer fra en udstilling på Skive Kunstmuseum i 2011. Hvert broderi er lavet på baggrund af et fotografi af fx forfaldne huse som dem, man hører om i medierne. Hvad sker der med billedet af Udkantsdanmark, når det fremstilles som et broderi? Hvilken betydning er der i de løse tråde, som hænger ned fra broderiet?

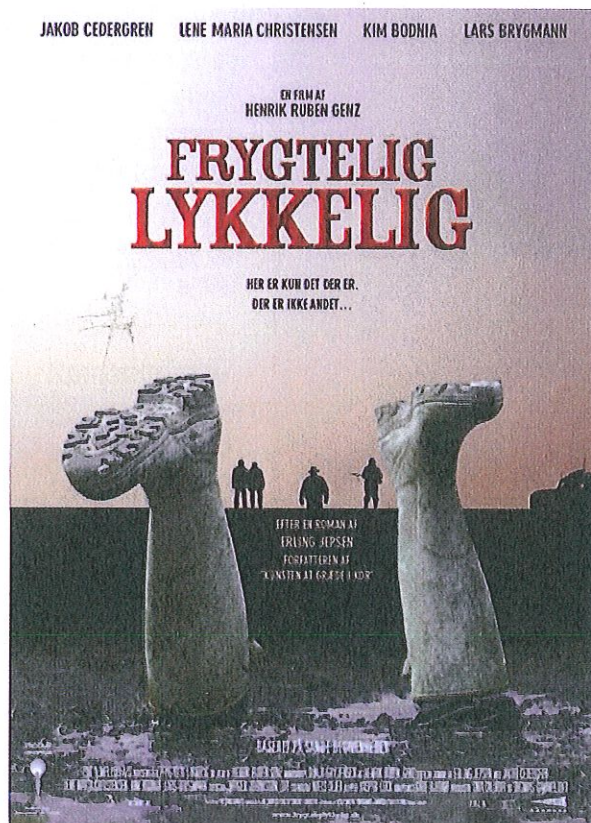

9.6: Hjemstavnen på film

Filmen *Frygtelig lykkelig* af Henrik Ruben Genz (2008) bygger på Erling Jepsens roman af samme navn. Som i *Hjertets dannelse* kommer en fremmed til byen. I *Frygtelig lykkelig* er det politibetjenten Robert, der er blevet forflyttet fra København til den lille by Højer i Sønderjylland. Livet her byder på flere overraskelser og får konsekvenser for Roberts fremtid og selvopfattelse. Han må både lære at spille kort og at spille spillet.

1. Find filmene (fx på en streaming-tjeneste), og se citatet i tidskoden ca. 14.25-17.45. I denne scene er den nye politibetjent Robert blevet kaldt til den lokale brugs. Placeringen er Sønderjylland, og lokaliteten er her Brugsen.
2. Opstil en række modsætningspar, som viser kontrasterne mellem det lokale miljø og Roberts værdier.
3. Hvordan tror du, Robert vil blive påvirket af livet her i Højer? Husk at finde begrundelser for dit svar i filmcitatet.

Tip: På Filmcentralens hjemmeside kan I finde materiale og arbejdsopgaver til filmene.

Stilmæssigt trækker Henrik Ruben Genz' filmatisering af Erling Jepsens roman *Frygtelig lykkelig* intertekstuel på westerngenren: Der er tomme, barske landskaber og tavse, barske mænd, der handler hårdt og brutalt.

Kan man vende tilbage til hjemstavnen?

Pia Juuls novellesamling *Dengang med hunden* (2005) beskæftiger sig med fortiden og erindringen. Det fornemmer man allerede på adverbiet "dengang" i novellesamlingens titel. Den refererer til en – sikkert afgørende – fortidig episode. Flere af novellerne handler også om det at høre til et sted eller det at have et problematisk forhold til det sted, man har hørt til. Det gælder også i novellen "De gales hjem", som både handler om fortiden, erindringen og ønsket om et sted at høre til. Jegfortælleren tænker tilbage på, hvordan det gik, da han med sin kone og sit barn flyttede tilbage til sin barndomsby i håbet om at finde et hjem. Læs novellen i antologien.

.....

9.7: "De gales hjem"

1. Skriv tre-fire adjektiver, som du mener karakteriserer det sted, fortælleren vender hjem til.
 2. Hvordan oplever fortælleren selv at vende tilbage til sin barndoms hjemstavn, i starten og senere?
 3. Har fortælleren medsyn eller bagudsyn? Og hvordan er forholdet mellem fortællertid og fortalt tid i novellen? (Læs evt. om fortællerforhold på side 65) Hvordan påvirker disse elementer vores forståelse af fortælleren?
 4. Hvilken relation har fortælleren til byens mennesker? Overvej, om fortælleren selv har indsigt i, hvilke valg han foretager i sit liv.
 5. Find eksempler på mindst tre fremstillingsformer i teksten. Hvad betyder det, at der ikke er anførselstegn omkring de sætninger, der er direkte tale?
 6. I novellen står der: "Jeg tror egentlig sjældent, måske aldrig jeg satte munden hen til hendes øre og hviskede noget. Der var temmelig mange ting, jeg aldrig gjorde, mens tid var". Hvad viser dette citat om fortællerens syn på sig selv og tiden, der er gået?
 7. Genlæs slutningen: Hvilke argumenter er der for, at fortælleren enten bliver i eller forlader byen?
 8. Perspektivér "De gales hjem" til uddraget fra *Hjertets dannelse* af Erling Jepsen. Forklar i denne forbindelse, hvilke ligheder og/eller forskelle der er mellem personernes oplevelse af de to teksters sted.
-

9.8: Så du, han kyssede Kirsten?

I "De gales hjem" får vi et indtryk af, hvordan (nogle af) byens folk reagerer på fortællerens relation til Kirsten. Der står: "Der gik nogen ovre på det andet fortov, som straks stak hovederne sammen. Jeg kyssede Kirsten på åben gade."

1. Gå sammen i par, og forestil jer, at I er de to personer på den anden side af gaden, som taler om fortælleren og Kirsten. Husk at inddrage jeres viden og pointer fra arbejdsspørgsmålene, som I har besvaret. Skriv dialogen ned, ca. fem replikker hver.
2. Øv jer herefter på at spille rollerne, og opfør dialogen for et andet par eller for klassen.

9.9: Hjemstavnen i medierne

Også reklamer og dokumentarserier knytter an til stedet som betydningsbærende. Sammenlign fremstillingen af hjemstavnen i Thy og i Nakskov i henholdsvis reklamen *Bakkedal – fra os i Thy – trafikprop* (2016) og traileren for anden sæson af *På røven i Nakskov* (2016). Find dem på nettet, eller scan QR-koderne.

1. Klassen deles i to halvdele, der i par arbejder med hver sin fremstilling af hjemstavnen: Nakskov og Thy. Svar på følgende spørgsmål:
 - a. Placér først jeres trailer/reklame i det retoriske pentagram (se side 30).
 - b. Hvilken (præcis eller upræcis) placering peges der på?
 - c. Hvilke lokaliteter er, ifølge afsenderen, typiske for placeringen?
 - d. Hvilke følelser og relationer forsøger afsenderen at forbinde med stedet; både i det filmiske univers og for os som modtagere?
2. Gå sammen i par, sådan at I arbejder med en, der har undersøgt den anden hjemstavnsfremstilling. Del jeres svar og pointer.
3. Diskutér (i par eller i klassen), hvilket billede der efter jeres mening er mest repræsentativt for stedet eller mest tæt på virkeligheden. På hvilken måde er de to fremstillinger af Nakskov og Thy en kommentar til samfundsdebatten i Danmark?

9.10: Interview med forfatteren

Denne opgave er en fiktiv interviewsituation, hvor du kan øve dig på at stille relevante spørgsmål til en tekst og/eller et tema.

1. Klassen deles i to hold. På det ene hold spiller hver af jer en forfatter – vælg mellem en eller flere af de forfattere, I har arbejdet med i dette kapitel, fx Christina Hagen, Erling Jepsen eller Pia Juul. På det andet hold spiller hver af jer en journalist, som vil foretage et interview med forfatteren.
2. Hvert hold får ca. 10 minutter til at forberede sig: Forfatterholdet forbereder sig på at kunne forklare, hvad meningen er med teksten, hvordan den belyser temaet hjemstavn, eller andre ting, der er vigtige for forfatteren at få frem i et interview. Journalistholdet forbereder sig på at stille spørgsmål til forfatteren, fx om tekstens temaer, forfatterens hensigt eller andre ting, som er interessante at få belyst.
3. Holdene mødes i par eller i grupper på fire. Journalisterne stiller spørgsmål, og forfatterne svarer efter bedste evne.

Hjemstavn i byen

Storbyens puls er høj. Der er mange mennesker, og der er mange indtryk. Mens man i landsbyen kan have et indtryk af, at alle snakker med (og om) alle, kan man få den fornemmelse, at i storbyen snakker ingen med nogen. Midt i vrimlen kan man være anonym og alene. Det kan på den ene side give anledning til ensomhed og en følelse af fremmedgørelse over for omverdenen. På den anden side giver det plads til frihed, så man kan gøre og være, som man vil, uden at nogen kigger skævt til en.

Fordi så mange mennesker med forskellige værdier og væremåder er samlet på lidt plads, huser storbyen også en masse forskellige kulturer og subkulturer. Der er næsten noget for enhver smag. Det hektiske, friheden og mangfoldigheden har mange fundet tiltrækkende, og de har fundet eller valgt deres hjemstavn i storbyen. Om det handler denne del af kapitlet.

Storbyen som sted i litteraturen har naturligvis en anden *placering* end landets og provinsens litteratur, den fysiske udformning af *lokaliteten* er anderledes, og endelig er *relationerne* anderledes. Derfor bliver de følelser og stemninger, der præger storbyens litteratur, også anderledes end provinsens. Det kan man fx se i Søren Ulrik Thomsens korte digt "Vent" fra digtsamlingen med den sigende titel *City Slang* (1981):

I kaffebaren med cigaret og cola
i frost over fodgængerovergangen
i biografens dybrøde foyer
i flugt med hænderne for ansigtet

vi venter på nogen

i flyvende efterår på Oktober Boulevard
i bilen død midt i nattens slum
i værelser presset ind under taget, stukket ned under gården
i tog susende væk fra, imod og igennem alle byer

vi venter på nogen

i årevis
i aften.

9.11: "Vent"

1. Hvordan kan man se, at digtet foregår i en større by (placering)?
2. Hvordan er udformningen af lokaliteten? Hvilke genstande og hvilke 'rum' fremhæves?
3. Hvordan er det lyriske jeks relation til stedet? Hvilken effekt opnås ved at bruge "vi" i stedet for "jeg"?

9.12: Sort med mennesker

I Tom Kristensens roman *Hærværk* (1930) lever hovedpersonen Ole Jastrau i 1930'ernes København, hvor han arbejder som journalist på en avis. Uddraget her giver en fornemmelse af den destruktive kraft, hovedpersonen oplever og drages mod:

Det blæste koldt, og Jastrau slog kraven op om ørerne; men han havde den uro og det tempo i blodet, som aftenluft og brede fortove giver (...). En lysavis jog hen langs et tag med et glødende tågeslør slæbende efter hvert bogstav. Og forude og bagude skreg de forskellige bladcentralers* megafoner valgresultaterne ud over gaderne og fyldte luften med stemmer. Der gik usynlige kæmper, høje som huse, og råbte op mellem husfacaderne, sådan lød det.

*bladcentral:
avisbureau

Henne på torvet var der sort med mennesker, og bilerne som slap igennem de tætte masser, hvinede i gearet og satte med et pludseligt ryk farten op, ud ad Vesterbrogade, som om de var kommet over et dyndet* sted. Lyskeglerne skød hen over kørebanerne, der skinnede af benzin. Det var en af Københavns blanke aftener.

*dyndet: mudret

1. Hvordan er stemningen i uddraget?
2. Hvilke lyde knyttes af fortælleren til København?
3. Hvilke følelser knyttes af fortælleren til byen?
4. Hvilken fremstillingsform dominerer i uddraget? Diskutér i denne forbindelse, hvilken effekt det har, at der ikke optræder dialog i uddraget.
5. Bonusopgave: Overvej sammen to og to, hvilke lyde der ville passe godt til at give en fornemmelse af stemningen i digtet "Vent". I kan skrive lydene ned eller (hvis I har mod på det) lave en kort lydmontage af forskellige lyde på ca. 30 sekunder.

Rådhuspladsen i København på en regnvåd aften. Også i 1930'erne blev pladsen oplyst af lysreklamer.

9.13: Hjemstavnsmusik

Også i musik kan hjemstavnen træde frem. Find disse to sange på nettet: "København" af Ulige Numre (2011) og "Vest for København" af Kaliber (2012). I arbejder i par med hver sin sang/musikvideo og svarer individuelt på disse spørgsmål:

1. Hvilke lokaliteter fremhæves som væsentlige og typiske for den geografiske placering København/vest for København?
2. Hvad fortæller disse lokaliteter om det lyriske jeg?
3. Hvilke følelser og/eller relationer knyttes til stedet?

Fremlæg jeres sang/musikvideo for den anden.

9.14: Øst, vest – hjemme bedst?

Hjemstavnen kan stå i et særligt lys, når man er langt væk fra den. Hjemstavnen er et tema i Naja Marie Aidts digtsamling *Alting blinker* (2009). Aidt har boet i New York i en længere periode, og både det kosmopolitiske New York og hjemstavnen Danmark manifesterer sig i hendes digte. Her i digtet "Jeg vil købe en hyacint":

Jeg vil købe en hyacint for nu er det jul.
 Men det er ikke sæson. Er det ikke sæson?
 Ikke her. Jeg kommer hjem med ukendte
 blomster der ligner kønsorganer.
 En nisse stirrer på mig fra sit
 skjul. Vi har ingen julestrømper. Har I
 ingen strømper? Vi vil ikke ha budding
 og sukkerkager vi vil skyde en gris og æde den,
 den skal ha et æble i munden. Vi vil åbne vores
 dør og synge højt, GLA-A-DE-JUL, få hele gaden
 til at – åh! Vi har andre skikke der
 pludselig er som en sælsom, dyrebar gave
 vi ikke må tabe. Ikke tabe. Men sneen
 er vi glade for. Den vil vi gerne ha. Vi
 vil proppe den ind i vores ører og øjne vi
 ønsker at køle vores kogende hjerner
 og nytårsnat hopper vi ned fra en stol
 og skriger (*skriger I?!*)

1. Digtet "Jeg vil købe en hyacint" kan læses som en samtale – mellem hvem?
 2. Lav tre lister: Find de ord i digtet, der forbindes med henholdsvis 'jul' og 'krop'. Lav også en liste over handlingsverber (dvs. dynamiske verber, som udtrykker handlinger og bevægelse). Hvad fortæller de tre lister om jegets forhold til jul?
 3. Digtet kan læses som et savn efter hjemstavnen Danmark. Hvilke andre temaer mener I, teksten lægger op til?
 4. Digtet nævner hverken New York eller Danmark som steder. Hvordan kan vi alligevel læse digtet som en søgen efter Danmark i udlandet?
-

9.15: Skriv om

1. Få jeres lærer til at kopiere Aids digt, og læs det igen. Denne gang skal I have to farvede tuscher ved hånden. Markér med den ene farve, hvilke afsnit der er fortalt af en fortæller/det lyriske jeg, og med den anden farve, hvilke afsnit der er dialog (dvs. afsnit, som du genkender som direkte tale, indirekte tale eller dækket direkte tale).
 2. Skriv nu de dele af digtet, der er fortalt af det lyriske jeg, om fra lyrik til prosa med en tredjepersonsfortæller med personbundet syn hos den kvindelige hovedperson. Skriv mindst fem sætninger.
 3. Skriv herefter alle de dele af digtet, der er eller stammer fra replikker, om til en dialog i direkte tale mellem den kvindelige hovedperson og hendes mandlige nabo. Der skal være ca. fem replikker til hver person. Skriv replikkerne på sådan en måde, at man får indtryk af personernes måde at tale og tænke på.
 4. I har nu en samlet tekst med personbundet syn og dialog. Læs jeres tekst op for et andet par i gruppen/klassen.
 5. Diskutér, hvilken effekt det har at ændre fremstillingsformerne og genren.
-

9.16: Mit sted

1. Skriv individuelt et digt eller en prosatekst, der handler om en konkret beskrivelse af et sted. Fokusér på lokalitetens udformning, fx kantinen på skolen, det busstoppested, du plejer at vente ved, en husfacade, du går forbi ofte ... Koncentrér dig om konkrete detaljer og beskrivende adjektiver. Hver linje/sætning skal indledes med: "Jeg husker ..." Skriv i ca. 10 minutter.

2. Find en makker i klassen, og byt tekster. Skriv nu en refleksion som opfølgning på din makkers konkrete beskrivelse. Her skal du vise, hvilke tanker beskrivelserne kan sætte i gang hos en læser. Forsøg at finde tanker, som (mange) mennesker kan nikke genkendende til.
 3. Byt tilbage. Passer tekstens to dele, beskrivelse og refleksion, godt sammen? Hvorfor/hvorfor ikke?
-

Byen som parallelfortælling

Storbyen kan opleves som vrimlende og fragmentarisk, men på trods af dette anser mange mennesker storbyen som deres hjemstavn. Selvom det ikke altid opleves sådan, er menneskers liv på godt og ondt flettet sammen i den store by. Det synes i hvert fald at være en pointe med novellen "Nørreport" fra novellesamlingen *København* (2004) af Katrine Marie Guldager. For at få et større analytisk udbytte af novellen skal du først få styr på *kompositionsbegreber*, som kan anvendes til både fortællende tekster og film.

Komposition

Tekster er – som musik – komponeret, og det er vigtigt at gøre sig klart, hvilken komposition en tekst har, dvs. hvordan den er opbygget. Man kan skelne mellem forskellige kompositioner:

Rigtig mange tekster har en **tredelet komposition** med en *start*, *midte* og *slutning*. I tekstens indledning etableres hovedpersonens karakteristiske træk, miljø og værdier, og der lægges som regel tråde ud til den konflikt, som skal løses. Når konflikten folder sig ud, tvinges hovedpersonen til at handle, og mod afslutningen udmønter konflikten sig i en løsning, enten som succes eller som fiasko. Denne tredelte komposition kender du fra fx folkeeventyr: Helten præsenteres i sit miljø, drager ud for at vinde prinsessen og må kæmpe sig igennem et antal prøver, før han til slut vinder både prinsessen og det halve kongerige. Dette kaldes også for en **hjemme-ude-hjem-komposition**. Når alt falder på plads til sidst, taler man om en **lukket slutning**.

I andre tekster opløses den tredelte komposition delvist. Det sker, hvis en tekst starter '**in medias res**', dvs. midt i begivenhederne. Dette stiller krav til dig som læser om nysgerrighed og indlevelse, for her skal du selv overveje, hvad der er på spil: Hvad er der mon gået forud, og hvor kan det pege hen? Somme tider kan tekstens konflikt forekomme helt fraværende. Det ses fx i mange af Helle Helles tekster, der beskriver en hverdagssituation, og hvor man derfor skal bruge sin forforståelse og lede efter den potentielle konflikt. Nogle tekster har

en **åben slutning**, som lægger op til refleksion og eftertanke om det mulige videre forløb for hovedpersonen i teksten.

Tekster kan være opbygget med en **kronologisk**, fremadskridende handling. Denne kronologiske komposition kan også brydes af **flash-back** og **flashforward**, dvs. spring tilbage og frem i tid. Et flashback, som fx handler om en barndomskonflikt, kan belyse hovedpersonens problemer i voksenlivet. Derfor har flashbacks ofte en forklarende og uddybende funktion. Et flashforward viser i et glimt det, der vil ske, dvs. i tekstens fremtid. Hvis hovedpersonen har en ond drøm om begivenheder, som senere viser sig at indtræffe, kan vi beskrive det med begrebet flashforward. I så fald opfatter vi drømmen som et skæbnesvangert varsel.

Hvis to eller flere forskellige forløb udspiller sig samtidig, taler man om en **parallelkomposition**. Man vil ofte støde på krimier, som er konstrueret på denne måde: I det ene forløb følger vi forbryderens kyniske handlinger, og i det andet forløb kæmper detektiven i et kapløb mod tiden. En variant af parallelkompositionen kender du måske fra **multiplotfilm**, hvor seeren følger mange forskellige personer, hvis veje krydser hinanden og knyttes sammen af fælles udfordringer eller et fælles tema. Et nyere eksempel på en parallelkomposition i tv-seriens verden er den amerikanske fantasy-serie *Game of Thrones* (2011-), hvor vi følger forskellige klaner på forskellige steder på (nogenlunde) samme tid; nogle af dem støder ind i hinanden, kæmper på liv og død eller vikles ind i hinandens liv.

En tekst med en **cirkelkomposition** kendetegnes ved, at teksten slutter, som den begynder. Effekten heraf er ofte en fornemmelse af, at hovedpersonen ingen udvikling gennemgår og således ikke lykkes med sit projekt. Derfor kan denne komposition virke tragisk på læseren. Et eksempel herpå er Herman Bangs *Irene Holm* (1890). I starten ankommer den småkrukkede danserinde Irene Holm til en lille landsby, hvor hun annoncerer efter elever til sin danseskole. Med sig har hun en slidt champagnekurv – et symbol på, at hun tidligere har oplevet succes. Den succes har hun tydeligvis ikke mere: Nu må hun starte sin danseskole op med syv landsbybørn, der danser kluntet og ikke sætter pris på hendes dansekunst. Da Irene Holm drager videre mod den næste lille landsbyflække, hører læseren, at seks elever har indskrevet sig til dansetimer. Irene Holm er altså på det samme sted i sit liv, endda med én elev mindre, dvs. et livsforfald i vente.

En **rammekomposition** er en lidt mere kompliceret komposition. Her møder man en fortæller, som introducerer til en anden fortæller/fortælling. Der kan endda optræde flere rammer (fortællere) som i en babusjka-dukke, hvorfra man kan blive ved med at finde nye dukker i maven på den større dukke. Det interessante ved rammefortællingen er, hvilke sammenhænge man kan etablere mellem rammerne. Her

kan man fx sammenligne rammehistoriernes fortællere, motiver eller temaer. Et eksempel på en sådan rammekomposition ses i novellen "Det ubeskrevne blad" af Karen Blixen (1957). Her møder vi først en tredjepersonsfortæller med alvidende syn, som kan berette om en "gammel kaffebrun sortklædt kone", som sidder ved en byport. Dette er fortællingens første ramme. Når denne sortklædte kone siger: "De vil høre en historie, kære herre og dame?", introduceres vi til hende som fortæller. Hun beretter om sin familiehistorie, og hvordan hun er oplært i at fortælle gode historier. Dette er fortællingens anden ramme. Når konen herefter begynder at fortælle en historie – "Højt oppe i Portugals blå bjerge..." – befinder vi os i den samlede fortællings tredje ramme, som er den egentlige historie i historien.

Du kender hyperlinks og hypertext fra internettet. Også litterære tekster kan skrues sammen med en **hypertextkomposition**. En sådan komposition betegner et større tekstmateriale, som man kan hoppe imellem, ligesom på nettet, hvor vi inviteres til at fortsætte via det næste link. I modsætning til fx den kronologiske komposition har hypertexten ikke en fastlagt rækkefølge. Det er nemlig læseren, der med sine valg og klik vælger en 'rute' gennem tekstmaterialet. Det giver mulighed for at eksperimentere med tekstens rum, som former sig efter læserens individuelle valg, men også en risiko for, at 'ruten' bliver uoverskuelig. I Peter Adolphsens bog *En million historier* (2007) er bogens sider skåret op i strimler, sådan at læseren selv kan vælge, hvilken strimmel der skal følge den del af historien, man også selv har valgt. I alt er der mulighed for at sammensætte en million historier. Du kan selv afprøve på: <http://enmillionhistorier.dk/>.

.....

9.17: "Nørreport"

Forfatteren Katrine Marie Guldager har udtalt, at byen har en "centrifugal kraft", dvs. at den kaster mennesker rundt mellem hinanden og måske væk fra hinanden. Læs novellen "Nørreport" i antologien, og overvej undervejs i læsningen, hvordan novellens personer krydser hinanden. Tænk også over, om personerne føler et tilhørsforhold til byen.

1. Lav en tegning, som illustrerer novellens personer, og hvordan deres veje krydser hinanden.
 2. Brug denne tegning til at argumentere for novellens komposition. Brug begreber fra boksen om komposition.
 3. Hvilken fortæller har novellen?
 4. Hvilket indtryk får man af menneskene, som krydser Nørreport?
Er de frie, hektiske, livsglade, anonyme, fremmedgjorte ...?
 5. I hvor høj grad opleves byen som en hjemstavn for de mennesker, vi møder i novellen? Hvordan er deres relation til stedet?
-

Planen – stedets betydning

Skriv en litterær analyse, som har fokus på stedets betydning. Din opgave skal indeholde en analyse og fortolkning af uddraget af romanen *Planen* skrevet af Morten Pape (2015) (se antologien). Du skal bl.a. fokusere på hovedpersonens syn på det sted, han bor, og hans drømme om et andet sted. Giv en perspektivering til en eller flere tekster, der viser, hvordan et sted kan påvirke mennesker.

Skriv på din opgave

Læs uddraget af *Planen* i antologien, som bruges som dette kapitels afsluttende skriftlige opgave. Start på at skrive opgaven. Du kan følge skrivestilladset, som du finder på www.dansklf.dk/perspektiveridansk (under fanebladet "Ekstramateriale"). Skriv en tekstpræsentation og et kort resumé af tekstens handling. Du kan også skrive om analyseelementer, som du kender fra kapitel 3, nemlig: fortæller, synsvinkel, tema, person- og miljøkarakteristik.

- Lav respons med en makker, når du er færdig med at skrive dit udkast.
- Aflevér dit udkast i din elektroniske portfolio.

Skriv på din opgave

Skriv videre på dit udkast. Du kan følge skrivestilladset og skrive om de analyseelementer, du har arbejdet med siden dit første udkast til opgaven, dvs. stedets betydning og tekstens fremstillingsformer.

- Lav respons med en makker, når du er færdig med dit udkast.
- Aflevér dit udkast i din elektroniske portfolio.

Skriv på din opgave

Skriv videre på dit udkast. Du kan følge skrivestilladset. Du kan også kigge tilbage på de tekster, du har arbejdet med i dette kapitel, som inspiration til din perspektivering.

- Din opgave skal nu skrives helt færdig.
- Aflevér din færdige tekst i din elektroniske portfolio.